

1951

17/2

Dr. JAROSLAV KALLAB:

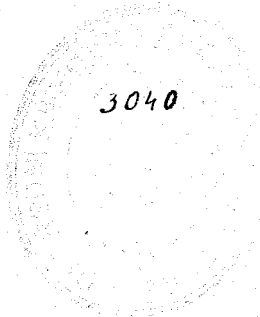
Historický vývoj sociální péče o mládež.

Předneseno 26. srpna 1922 v Brně

v cyklu přednášek

„O dítěti ochrany a péče potřebném“

pořádaném při výstavě soc. péče o mládež ve dnech 26. srpna—9. září 1922 v Umělecko-průmyslovém museu.

V Brně 1923.

Vydala Čes. zem. péče o mládež na Moravě v Brně.
Tiskem Rolnické tiskárny v Brně.

Výstava sociální péče o mládež má ukázati na jedné straně potřebu této péče, t. j. podati obraz o způsobech, rozšíření a hustotě jednotlivých případů veřejné pomoci potřebujících, na druhé straně pak má podati přehled úhrady, t. j. přehled zařízení a opatření, která tu již jsou a jichž doposud se používá jako nástrojů sociální péče. Podává tedy také výstava sociální péče toliko jakousi momentní fotografii svého oboru, zachycujíc jej v určité fási jeho vývoje, totiž právě v té fási, již prožíváme. To pokládám za nutno zdůrazniti dříve ještě, než do výstavy vkročíme, neboť má-li výstava přinésti onen užitek, který od ní očekáváme, jest třeba jasně si uvědomiti, že obraz, který předkládáme, není konečný, není také ideální, nýbrž že jest to pouhý první pokus zachytiti sociální péči o mládež speciálně na Moravě, jak právě v naší době vypadá.

Není pochyby, že za několik let bude obraz sociální péče o mládež na Moravě zcela jiný, než jest ten, který zde uvidíte. Jednotlivé složky, jež zde jen nejasně jsou naznačeny, se rozvinou ve významné články, jiné, jež nejsou dalšího vývoje schopné, nebo nevyhovují podmínkám doby, zakrní, nebo zahynou. Proto jest důležité si uvědomiti, že sociální péče jako každá sociální činnost jest plodem tisícových podmínek tu rychleji, tu pomaleji se měnících, a že máme-li v tomto oboru s úspěchem pracovati, nesmíme ulpěti na určitých formulkách, nýbrž býti připraveni na to, že mnohotvárný vývoj přináší s sebou stále nové formy, jež ovládnouti a s nimiž s úspěchem pracovati může jen ten, kdo jasně rozeznává, co jest na nich výrazem trvalé potřeby a co jest toliko efemerní — příkrasou.

Těmito úvahami řídilo se pořadatelstvo výstavy spojivši formální její zahájení s přednáškou o historii

sociální péče o mládež. Nikdo ovšem nebude očekávat, že bych v několikaminutové přednášce dovedl vyčerpání otázku tak složitou a řekněme ihned doposud tak málo systematicky probádanou. Omezím se jen na hlavní hesla, v nichž bych nejvýznamnější obraty naznačil tak, aby vynikly jednotlivé složky sociální péče, které během dějin se vystřídaly, aniž by při tom některá z nich byla zanikla docela; neboť to činí právě otázku sociální péče o mládež tak obtížnou, že se v ní jeví doposud různé vlivy, z nichž mnohé jakousi setrvačností se udržují, ač tvůrčí svou úlohu již dohrály.

Sociální péče o mládež v tom smyslu, v němž dnes tento obor sociální politiky chápeme, jest poměrně mladým výtvorem hospodářských, kulturních a mravních podmínek našeho života. Potřeba, která teprve během posledního století se naléhavěji počala hlásiti, jest tu ukojována prostředky, které zbyly z dob, kdy jiné potřeby v život je vyvolaly.

Antický svět nemá ničeho, co bychom s dnešní sociální péčí, zvláště se sociální péčí o mládež, mohli srovnati. Víme sice, že v Athénách poskytována byla podpora válečným invalidům, později i občanům pro stáří nebo tělesnou vadu k výdělku neschopným, také víme, že na vrcholku svého vývoje obec athénská poskytovala svým občanům určité dávky obilí, vstupenky do divadel a padl-li některý z nich ve válce, zaručovala výchovu jeho dětí. Tu však ještě nemůžeme mluvit o sociální péči proto, že tu šlo o zabezpečení jediné třídy athénské obyvateľstva, jež v poměru k ohromné většině obyvateľstva měla z velké části ráz pozdější šlechty. Můžeme tedy tato opatření nanejvýše srovnávat s pozdějšími šlechtickými nadacemi, kde zájem na udržení význačných rodin úplně zatlačuje do pozadí ohledy na jednotlivce snad mnohem naléhavěji veřejné pomoci potřebující.

Jiný ráz, ač do jisté míry příbuzný, měla podobná opatření v Římě. Již za republiky vymohl tu Gaius Gracchus, že občané římské dostávali obilí levněji, později vůbec zdarma. V pozdějších dobách stalo se obvyklejším

podělovati občany chlebem, olejem, ano i masem. Motivem však tu nebyla humanita, nýbrž ohledy politické. V těchto dávkách jevila se závislost provincií na Římě, poněvadž provincie musily tyto potraviny jako tribut do Říma odváděti. Tu jevily se též účinky sociální politiky, nepočítající se stránkou hospodářskou a mravní. Řím navykl si žíti bez práce, zatím co provincie byly vyssávány. Tento nepoměr mezi vládnoucím městem a ovládanými provinciemi byl z ne posledních příčin úpadku římské kultury. V době tohoto úpadku setkáváme se tu s jiným sociálním zjevem pro nás zajímavým, totiž s nadacemi ve prospěch chudé, osiřelé mládeže. Tyto nadace vyplynuly z obav, jimiž myslící politiky naplňovalo vylidňování Itálie následkem mravního úpadku v Římě samém a tvoření latifundií v ostatní Itálii. I tu však sotva můžeme označiti tato opatření jako opatření humanitní, poněvadž i tu hlavním motivem byly ohledy politické, totiž obava, že by vládnoucímu městu otěže vlády mohly se vymknouti pro rychlý úbytek obyvatelstva. Hlavně však nelze tu mluvit o sociálních opatřeních proto, že i tyto nadace, z nichž první se datují z doby císaře Nervy, byly určeny toliko pro občany. V té době však již i v Itálii byla velmi silná spodní vrstva nevolnická, obstarávající největší část produktivních prací hospodářských, o jejíž osudy stát a veřejnost vůbec se nestaraly.

Nejvíce našemu chápání sociální péče ve starověku se blíží jednotlivá zařízení židovská. Ovšem ani tu nebyla motivem láska k trpícímu bližnímu, nýbrž podkladem opatření židovských ve prospěch chudých, jmenovitě vdov a sirotků, byl zvláštní agrární systém židovský, spočívající na představě, že půda patří Jehovovi, kdežto vlastník jest toliko dočasným jejím uživatelem. Z toho vyplývá povinnost vlastníková, odváděti určitou část úrody, nejdříve paběrky, jež po žních na poli zůstaly, později přímo desátky, jež náležejí vdovám a sirotkům. Z písma pak víme, že dávání almužen se tu rozvinulo v jakýsi druh vnější okázalosti, již hlavně prosulí farizeové.

Na těchto židovských základech spočívají křesťanské představy o dobročinnosti. Ovšem podstatný rozdíl spočívá v tom, že Kristus této pomoci chudým a trpícím dal místo rázu hospodářské otázky, po příp. otázky kultu, ráz závazku mravního, vyplývajícího z představy o bratrství všech lidí v Bohu Otcí.

Tu také hned na počátku se setkáváme s katalogem jakési primitivní sociální péče v oněch šesti evangelických skutcích milosrdenství, jimiž jsou: hladové krmiti, žíznivé napájeti, nahé oblékati, cizincům útulek poskytovat, nemocné ošetřovati a vězně navštěvovati, k nimž později církev jako sedmý skutek milosrdenství přidala: »mrtvé pochovávatí«. Impuls Kristem daný byl tak silný, že hned v prvních dobách křesťanství se vtělil v účinné formy organizační. V malých tehdejších obcích křesťanských bylo přední povinností biskupovou, starati se o chudé členy obce. V tom jej podporovali jáhnové. Mravní ráz celého zařízení jevil se v tom, že podpory neudělovány nahodile, nýbrž po přesném zjištění poměrů toho, kdo pomoci se dovolával, a že se neomezoval na hmotnou podporu, nýbrž že věci jáhnů právě bylo udržovati tyto seznamy chudých, vyhledávati pomoci potřebné, přinášeti jim pomoc a vůbec udržovati styk mezi nimi a obcí.

Podstatná změna nastala uznáním křesťanství za státní náboženství Konstantinem. Tím totiž církev nabyla značného dědictví po pohanských chrámech i starších pohanských nadací. Tento příliv majetku způsobil, že i podělování chudých mohlo býti prováděno ve větším měřítku, ale současně nastaly i stinné účinky. Totiž, že ohromným vzrůstem křesťanských obcí stala se nemožností ona intimní na malý kruh věřících vypočtená opatření původních obcí křesťanských a následek toho byl, že nastává hromadné rozdělování almužen bez vyšetřování a bez osobního styku s podělenými. Účinky ukázaly se velmi brzy. Již Valentin II. jest nucen vydati první zákon proti žebrotě, jenž ovšem zůstal stejně bezúčinný, jako podobné zákony pozdější. Na druhé straně ovšem vzrůstající lesk a význam církve v životě

státním nesl s sebou zřizování velkých nadací, z nichž vydržovány ústavy, jako sirotčince, chorobince, nemocnice. Tato velká zařízení však zůstala bez patrnějšího vlivu na další vývoj, byvše brzy poměrně smetena úpadkem Římské říše.

Celá staletí uplynula, než ve středověku zase byla pocífována potřeba soustavné pomoci chudým. Předpokládát tato potřeba městský život, který na počátku středověku vůbec chyběl. Jen jako theoretické poučky opakují jednotlivé francké koncily poučení biskupům, aby se starali o chudé. Teprve Karel Veliký dává této myšlence konkrétnější formu tím, že ukládá biskupům, aby desátků, jichž v té době se domohli, používali především k podpoře chudých, a když současně ukládá i světským vrchnostem, aby se staraly o chudé své poddané. S úpadkem francké říše upadly i tyto nesmělé náběhy. Zbývají jen almužny, tu a tam se vyskytující kostelní nadace a kláštery. V ceremonielu korunovačním udržuje se formule, ukládající králi péči o vdovy a sirotky. Účinnější však byl příklad, který již v té době podávají církevní statky. Tam totiž ovšem spíše asi následkem vyššího vzdělání správců, než z ohledů humanitních, setkáváme se již v X. století s počátky organizované péče o sirotky, ovšem toliko o sirotky po poddaných. Byloť v zájmu vrchnosti, aby statky, jež připadly nezletilým, za nezletilosti nepustly, a aby též nemajetní sirotci poddaní nepřicházeli na zmar. Odtud evidence všech sirotků poddaných, dohled nad správou jejich statků, event. jejich umístování při zaměstnání na dvorech. Nehledíme-li však k těmto náběhům, z nichž ve střední Evropě a i u nás se vyvinula státní péče vrchnoporučenská, byla pomoc, která ve středověku se poskytovala chudým a pomoci potřebujícím, zcela nahodilá. Vytvořily se určité zvyklosti hromadného podělování chudých před kostely a kláštery, úplně bez vyšetřování potřeb. I velké nadace v té době byly zřizovány ve prospěch chudých, ale jak udělování almužen, tak zřizování nadací, liší se podstatně jak od státní, tak od pozdějších sociálně-humanitních zařízení tím, že jejich

cílem není tak zlepšení poměrů podarovaných, jako duchovní blaho dárcovo. Dobročinnost jest spíše věcí kultu, než věcí rozvážné sociální politiky. Důsledek tohoto stavu jest ohromný vzrůst žebroty, částečně přímo církví podporovaný špatně chápaným příkazem apoštolské chudoby. Je to doba, kdy žebrota pokládá se za mravně chvalitebný zjev, kdy celé žebrové řády vznikají a spoléhání se na cizí dobročinnost propagují. V druhé polovici středověku stává se tak žebrota v celé Evropě obecně pocíťovanou kalamitou. Tu také počínají se vyskytovat první zákazy žebroty, první r. 1350 ve Francii, 1360 v Anglii, 1384 v Německu. Další krok znamená usnesení sněmu lindavského z r. 1497, jímž v Německu žebrota povolena jen slabým, nebo vadou stíženým osobám a podle něhož takovýmto osobám děti měly býti odnímány a dávány do učení, nebo do služby.

Tyto předpisy ukazují, že v nazírání na sociální péči nebo na to, co dnes tak jmenujeme, nastává podstatný převrat. Hlásí se také v tomto oboru o svá práva klidná rozvaha, zatlačující do pozadí citové momenty, jež v první polovici středověku pro sociální opatření byly rozhodné. Nemálo zajisté tento obrat byl podporován úpadkem vnitřního života církevního, jež odvraceje se od ideálů prvotního křesťanství, nedovedl již plniti úkol, jehož na počátku s takovým úspěchem se ujal. Následek toho byl, že sociální péče v 15. století přechází z orgánů církevních na úřady obecní. Vlivem reformace vznikají pak v 16. století v jednotlivých městech chudinské řády, nahrazující starší zákony o žebrotě. To souviselo s odstraněním nadací mešních, klášterů, řádů a nadací špitálních. Chudinská péče přechází tak na obec, jež ovšem v té době jest zařízením nejen politickým, nýbrž i náboženským. Příjmy z nadací a sbírek kostelních plynou do zvláštních pokladnic, z nichž se podporují místní chudí. Některé z těchto městských chudinských řádů uvědomují si zcela správně zhoubnost nesoustavného almužnictví a ukládají správcům chudinské pokladnice podrobné vyšetření poměrů chudiny.

Prakticky však tyto pokusy se nezdařily, nadace z velké části v neklidných dobách reformace a protireformace zanikly, udržuje se dále nesoustavné rozdělování almuž, takže koncem 17. století zase se vracejí stesky na vzrůstající se žebrotu.

Jinými cestami šel vývoj v Anglii. I tam se počalo ve 14. století s řády o žebrotě a s trestáním žebroty. Ale v polovici 16. století po reformaci počíná se racionální péče o chudinu. Počátek činí zákon z r. 1551, jež zmocňuje mírové soudce zřizovati chudobince. V r. 1562 vydán proslulý zákon o učních, jež stanovil, že každý může mezi svým 12 a 60 rokem býti donucen k práci za určitou mzdu. Pro osoby práce se štítlíci zřízeny zvláštní káznice (bridewelly). V roce 1601 pak vydán zákon královny Alžběty, jež do dnes je základem veřejné sociální péče v Anglii. V každé farnosti má mírový soudce vyvoliti 2—4 dozorce chudiny, kteří by osoby, jež nemají výdělků, přinutili k práci. Důležitý pokrok proti soudobým kontinentálním zařízením spočívá v tom, že úhrada nehledá se již v nahodilých almužnách, kostelních sbírkách a nadacích, nýbrž, že tito dozorcové chudiny dostávají právo vybíratí od obyvatelstva farnosti příspěvky podle jejich majetku, aby tak opatřili prostředky pro zaměstnání chudých osob práce schopných, k podpoře osob práce neschopných a k výchově dětí. Tím po prvé vytvořena promyšlená soustava, v níž péče o mládež a o chudé vůbec byla chápána jako veřejná povinnost.

Podobné, ač mnohem primitivnější zařízením obsahují policejní řády německé z r. 1530, 1548 a 1577, ukládající vrchnostem, aby se o to postaraly, by každá obec pečovala o své chudé.

Katolické země ovšem nezůstávaly v této snaze za protestantskými. Ovšem, šly jinými cestami. Nezakazovaly žebrotu vůbec, nýbrž upravovaly ji jen a hlavně kladly důraz na ústavní péči. Zvláště ve Španělsku Jan z Boha, ve Francii Vincenc z Pauly, zakladatelé řádů Milosrdných bratří a sester, získali péči o chudinu obětavé pracovníky. Tento katolický způsob sociální péče

zvláště se vyvinul ve Francii, jež v tomto směru šla zcela jinými cestami, než Anglie. V Anglii vznikala sociální péče státně upravená, ve Francii zůstávala přenechána dobré vůli jednotlivců. Tam kladen hlavní důraz na organizaci péče obecní, zde na zřizování a vydržování ústavů. Tam rozhodné slovo v sociální péči má stát, zde církev. Ovšem jsou z těchto rozdílů úchytky; i ve Francii nařizuje zákon z r. 1536, že obec se má starati o své chudé, a že chudinství má obstarávati farář s obecním představeným. Také ukládá zákon z r. 1546 obcím, aby prostředky si opatřily veřejnými dárkami. Konečně edikty z r. 1546 a 1561 daly staré nadace a t. zv. hospitály pod státní dozor. Ale tyto předpisy zůstaly prakticky bezúčinnými.

Zato nový rozkvět katolictví v 16. století vedl k silnému rozmnožení hospitálů, nalezců a chudobinců vlivem Karla Boromejského, Frant. Saleského a Vincence z Pauly. Vláda podporovala tyto snahy. Ludvík XIV., také v tomto směru velkolepý, založil řadu hospitálů, v nichž všichni práce schopní chudí měli býti přidržováni k práci. Ale výsledek této námahy byl nepatrný. V době vypuknutí velké revoluce měla Francie 2.185 špitálů s příjmy 38.000.000 franků a přece trpěla žebrotou.

Myšlenka obecní péče o chudé uplatňovala se od dob Marie Terezie také v Rakousku, kde zvláště zařízením hraběte Buquoye na jeho panstvích v Čechách stala se Josefovi II. vzorem při jeho reformách.

V té době ovšem uplatňuje se opět nový prvek. Osvícenská filosofii podnícené humanitní citění i také demokratická snaha svépomoci vede k zakládání spolků, které jednotlivé obory sociální péče za úkol si vytýkly. Vznikají speciální ústavy jako pro mládež zanedbanou, pro slepé, pro hluchoněmé, ale i formy bližící se vzájemné podpoře, jako pojišťovny, vdovské a sirotčí pokladny, spořitelny a pod. Patrnějších výsledků však v té době ani tato opatření neměla. Zvláště proto, že myšlenka humanity byla namnoze přepínána. Tak zvláště zásada hamburského chudinského zařízení, že dobročinnost má doplňovati na životní míru to, co chudý

nemůže si vydělati, vedla ke snižování mezd, takže z veřejné dobročinnosti se vlastně platily premie nesvědomitým zaměstnavatelům. Podobné zjevy ukazují se v té době i v Anglii, kde vlivem humanitního hnutí odstraněn v r. 1782 předpis zákona z r. 1713, že chudý, jenž se nedá umístiti v obecním chudobinci, ztrácí nárok na podporu, a kde z chudinských fondů se doplácelo chudým, oč jejich výdělek zůstával za minimálními mzdami.

Ve Francii hnutí humanitní spadá v jedno s finančním úpadkem státu. Osvícenská stavělo se proti starým hospitálům a snažilo se je nahraditi farními chudinskými fondy, podporovanými z královské pokladny, ale bez patrnějšího úspěchu. Také se daly pokusy s veřejnými pracovnami, které si vyžádaly ohromných nákladů, ale vedly jen k tomu, že proletariát práci se vyhýbající nebo k práci neschopný se nakupil kolem těchto pracoven ve velkých městech, jmenovitě v Paříži.

Odesk snah osvícenských vidíme též ve stanovisku, jež velká revoluce zaujala k otázce sociální péče. Práva lidská z r. 1793 prohlašují, že veřejné chudinství je posvátným dluhem a ústava z téhož roku stanoví, že společnost dluží svým nešťastným občanům obživu buď tak, že jim opatří práci, nebo že těm, kdo nejsou k tomu schopni, poskytne výživu. Krásné tyto myšlenky zůstaly však plánem. Prakticky velká revoluce rozvrátila i ty skrovné počátky sociální péče, jež Francie měla. Zrušením církevního zřízení zrušeny nejen farské fondy chudinské, nýbrž rozpuštěním řádů odňat i personál hospitálům, jimž mimo to stát ve své bídě zkonfiskoval statky. Na druhé straně stát sám, jenž od nynějška chtěl chudinství převzít, neměl k tomu ani prostředků, ani personálu. Proto již za Direktorata, zvláště však působením Napoleonovým, byly hospitálům statky vráceny, v r. 1807 pak povolány zpět i milosrdné sestry, aby je vedly, a od té doby rozmáhaly se ve Francii dobročinné řády, vykonávající po celé 19. století svým způsobem největší část veřejné sociální péče. Byly ovšem vedle této ústavní péče zřizovány od r. 1796 zvláštní úřady,

t. zv. bureau de bienfaisance, jež však trpí dodnes tou vadou, že obor jejich působnosti i prameny jejich příjmů nejsou zákonem vymezeny, takže působí velmi různě a nesoustavně. Jen určité obory sociální péče byly Napoleonským zákonodárstvím přesněji vymezeny, zvláště potud, že potřebné náklady musily departementy hraditi z veřejných příjmů. Je to péče o nalezence a choromyslné. Napoleonským dekretem z r. 1803 této státní sociální péči, nazvané Assistance publique, přikázány 3 skupiny dětí. Totiž nalezenci, děti opuštěné a chudí sirotci. Tyto děti mají býti přijímány na náklad veřejný do hospitálů a odtud umísťovány v rodinách.

Reakce proti málo praktickým, třeba ideálním snahám doby osvícenské, počíná se jeviti v Anglii. Tam zákon z r. 1834 po přesném zjištění stavu chudinství vrací se, ovšem v modernějších formách, k zásadám Alžbětinského zákona z r. 1601. Zřizuje se státní ústřední úřad pro chudinství, jemuž podřízeny jsou samosprávné sbory v jednotlivých farnostech. Poněvadž však obvody farností se ukazují příliš malými, provádí zákony z r. 1865 a 1879 slučování těchto obvodů. Zásadou těchto zákonů je, že veřejná chudinská péče má se omeziti na nejnnutnější míru, jež nesmí přesahovati životní úroveň dělníků nejhůře placených. Čeho nad to jest třeba, obstarává soukromá dobročinnost. Pravidlena jest ústavní péče, t. j. umístění chudých v chudobinci. Domácí péče připuštěna jen v řídkých výjimkách, pak však se má omezovati na poskytování podpor v naturalích a má se opírat o podrobné vyšetření poměrů.

V tomto rámci, jenž ovšem by sám nestačil, rozvíjela se soukromá dobročinnost. Tak zvláště pokud jde o děti mravně vadné, nebo ohrožené, vznikla řada soukromých zařízení, jež v rámci této úvahy nemůžeme sledovati. Stačí, upozorníme-li, že pozdější zákonodárství postupně přejímalo tato zařízení do okruhu vlivu státního tím způsobem, že trestní a policejní předpisy umožňovaly postupně soudům, aby odkazovaly do podobných soukromých vychovacích ústavů dětí mravně vadné a ohrožené, na náklad státu, až zákonem o dětech

z r. 1908 celá tato materie shrnuta v několik zásad, jež můžeme stručně charakterisovati tak, že soud za pomoci zvláštních krajských orgánů má možnost dovéděti se o případech, kdy dítě pro mravní vadu nebo pro mravní ohroženost veřejné pomoci potřebuje a učiniti pak na náklad státní potřebné záchranné opatření.

Ve Francii vývoj navazoval na obě instituce dob Napoleonských, totiž hospitály a Bureau de bienfaisance. Těžiště, pokud o péči o děti jde, jest v departementech. V každém okrese je t. zv. hospice dépositaire, v němž děti oněch tří skupin, totiž nalezenci, děti opuštěné a sirotci se shromažďují, aby odtud byly umísťovány v rodinách. Departementy mají své inspektory, kteří nad touto péčí vedou dozor. Ovšem prakse je v jednotlivých departementech velmi různá, takže v mnohých zastalejších stále ještě těžiště leží v soukromých společnostech a kongregacích rázu náboženského. Důležité je, že k oněm třem skupinám dětí státem vychovávaných přibyla v r. 1889 skupina čtvrtá, totiž skupina dětí v rodinách týraných, nebo mravně ohrožených, a že zákon z r. 1898 a zvláště zákon o soudech pro mládež z r. 1912 dal soudům právo, aby odkazovaly do veřejné péče děti tímto způsobem ve výchově ohrožené.

Pokud jde o zařízení v Německu a zvláště u nás, nemohu pro krátkost doby se o nich šířiti, zvláště, poněvadž v jednotlivých přednáškách, jež mají následovati, bude jistě k těmto otázkám přihlédnuto. Zde mně šlo jen o to, ukázati v hlavních rysech, jak složitý jest problém sociální péče o mládež a jak různé vlivy postupem doby se tu uplatňovaly.

Výstava, kterou dnes zahajujeme, poskytně nám aspoň přibližný obraz o stavu sociální péče o mládež, zvláště na Moravě. Jsou mnozí odpůrcové této činnosti, kteří zásadně zavrhuji sociální péči. Činí tak v podstatě ze dvou úplně protilehlých důvodů. Jedni ji zamítají proto, že prý život je boj, v němž slabší musí podlehnouti. Mají za to, že sociální péče umělým zachraňováním jednotlivců pro život méně dobře vypravených pracuje jen k degeneraci národa. Druzí stojí na úplně

opačném stanovisku. Vidí v případech, v nichž sociální péče zakročuje, jen symptomy dnešních hospodářských řádů, jež nemohou býti odstraněny, dokud tento řád, jež nazývají kapitalistickým, nebude nahrazen řádem jiným. Mám za to, že obě tyto skupiny odpůrců sociální péče přehlížejí, že člověk, čím dále v kultuře pokračuje, tím více potřebuje pomoci jiných k svému vy-
pěstování. Nečiníme si ilusí, že by skromné prostředky sociální péče mohly rozřešiti sociální otázku. Ale víme, že ať ji řešíme tím nebo oním způsobem, můžeme ji řešiti jen lidmi a pro lidi, t. j. že podaří se nám ji rozřešiti tím lépe a tím bezbolestněji, čím národ bude tělesně, duševně a mravně zdatnější. A tomu cíli v oběť přinášíme skrovnou svou hřivnu.
